

משיח בן דוד ומשיח בן יוסף

יש שני משיחים

מה בין גורלו של משיח בן יוסף לגורלו של משיח בן דוד?
 על אודות משיח בן דוד כתוב במפורש בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה. משיח בן דוד יגאל את עם ישראל ואת העולם.
 הוא יבנה את בית המקדש ויביא את כל עמי העולם להכיר בא-ל אחד ולקבל עליהם את עול מלכותו יתברך.
 משיח בן יוסף תפקידו הוא לסלול את הדרך לגאולת ישראל, גאולת ארץ ישראל וגאולת העולם והבריאה כולה. אך עם זה,
 בזמן שהוא מכין את הדרך לגאולה, לא ברור אם הוא יזכה לראות את פרי עמלו. הסוגיה של משיח בן יוסף היא סוגיה טראגית.

*

במשיחי - אלו תינוקת של בית רבן

הגמרא במסכת שבת (ק"ט): אומרת אל תגעו במשיחי, במשיחי - אלו תינוקת של בית רבן. מדוע בלשון רבים?
 יש צדיקים דומים לתינוקות, בלי חטא.

הביטוי "תינוקת של בית רבן" אינו מתייחס דווקא לילדים, אלא כל לומדי התורה נכללים ב"תינוקת של בית רבן", תלמיד
 חכם אף פעם אינו מסיים, הוא ממשיך ללמוד דברים חדשים, אפילו מעצמו. כמו שאומר המשנה (אבות פרק ד משנה א),
איזה חכם הלומד מכל אדם, מי נקרא חכם זה שלומד מ"כל אחד" אפילו מעצמו, החכם של היום הוא לומד מהחכם של
 אתמול.

התינוקות והצדיקים מכונים "משיחי", בלשון רבים, בתפקיד של משיח בן יוסף, כשהם מכינים את הדרך לגאולה, לעולם
 שכולו טוב; אך לא זוכים לראות וליהנות מפרי עמלם. לפי הגדרה זו, הביטוי צדיקים, "שמכינים את הדרך לגאולה" כולל
 מגוון רב של תחומים ותפקידים, דהיינו כל מי שמקדיש את חייו לבנות, לשמור ולקדם את עם ישראל ואת העולם לקראת
 הגאולה הרי הוא צדיק.

כשעשרה הרוגי מלכות הוצאו להריגה, "שֶׁרְפֵי מַעְלָה צִעְקוּ בְמַרְהָ זֹו תוֹרָה זֹו שְׁכָרָה?!", אם הם טהורים וזכאים,
 למה הם עוברים עינויים וסובלים ככה?

והתשובה שקיבלו מלאכי מעלה:

**עֲנֵתָה בַת קוֹל מְשִׁימִים
 אִם אֲשַׁמְעֶנּוּ קוֹל אַחֵר אֲהַפְּךָ אֶת הָעוֹלָם לְמִים
 לְתַהוֹ וְבָהוּ אֲשִׁית הַדּוֹמִים
 גְּזֵרָה הִיא מִלְפָּנֶי קַבְּלוּהָ מְשַׁעֲשְׂעֵי דַת יוֹמִים**

תשובת הבת קול – אל תשאלו, זוהי גזרה ואין לשאול עליה שאלות.

המדרש בבראשית רבה אומר, **ששה דברים קדמו לבריאת העולם, יש מהן שנבראו ויש מהן שעלו במחשבה להיבראות:**
התורה והכסא הכבוד נבראו, האבות וישראל ובית המקדש ושמו של משיח עלו במחשבה להיבראות.

ידוע לנו מהמקורות שיש שני סוגים של משיח, משיח בן דוד ומשיח בן יוסף. ככה ברא הקב"ה את העולם, אי אפשר
 לשנות את תכנית הבריאה. ולכן **אל תגעו במשיחי**, אל תנסו להבין, המושג הזה הוא מעל תפיסת השכל האנושי. לשאל
 ולדרוש הסברים הוא לערער את תכנית הבריאה, להפוך אותה לתוהו ובוהו.

משיח בן דוד נזכר פעמים רבות במפורש בתורה שבכתב ובתורה שבעל פה. לעומת זה, משיח בן יוסף בקושי נזכר
 במקורות. יש אזכור יחידי בגמרא סוכה דף נב. הגמרא מביאה פסוק מזכריה (פרק יב פסוק יב-יד), **וספדה הארץ משפחות**
משפחות לבד משפחת בית דויד לבד ונשיהם לבד משפחת בית נתן לבד ונשיהם לבד: משפחת בית לוי לבד ונשיהם לבד
משפחת השמעיי לבד ונשיהם לבד: כל המשפחות הנשארות משפחת לבד ונשיהם לבד: הנביא מספר על אבל גדול
שיתקיים בארץ, כל משפחה מתאבלת לבד, גם נשותיהם לבד. הגמרא בסוף מסכת סוכה אומרת שהסיבה לאבל הגדול הזה
הוא - מותו הטראגי של משיח בן יוסף. זוהי הפעם היחידה שהגמרא מזכירה את הביטוי משיח בן יוסף. ובהקשר זה יש
ללמוד שיש להתייחס למשיח בן יוסף מאד בכבוד ראש כדי להפיק את מירב התועלת מפעולותיו וממסירות נפשו בעד
גאולת עם ישראל.

*

מהי משמעות המושג "משיח בן יוסף"?

מהי משמעות המושג "משיח בן יוסף" וההכנות לקראת הגאולה השלמה? מה מטרת כל הסבל של משיח בן יוסף לאורך כל הדורות, מה הייתה מטרת חורבן בית ראשון וחורבן בית שני, חורבן ביתר, עשרה הרוגי מלכות, מסעי הצלב, גירוש ספרד, גזירות ת"ח ות"ת, השואה באירופה, כל הפוגרומים, כל המלחמות ומעשי איבה וטרור בשנים האחרונות??

זוהי שאלה עמוקה ותמוהה, גם משה רבינו התקשה ובקש מה' (שמות לג יח) **הראינו נא את כבודך**, מדוע צדיק ורע לו? השיב לו הקב"ה, **וראית את אחורי ופני לא יראו**. מה זה אומר?

ילקוט שמעוני שהביטוי **וראית את אחורי**, מתייחס לכל תקופות הסתר הפנים לאורך הדורות, האירועים ההיסטוריים שנדמה בהם שההשגחה עליונה נעלמה לפרק זמן.

את פני לא יראו - אלו המקרים והאירועים של הסתר פנים שאי אפשר להבינם. כמו תמונה מרהיבה ביופיה, כשרואים אותה מטווח קצר, אי אפשר לעמוד על טיבה. יש להתרחק ממנה כדי להתחיל להעריך אותה ולהננות ממנה. יש אירועים היסטוריים שהם מעבר להבנת השכל האנושי.

עובדה, יש סבל בעולם.

הסבל בעולם מתחלק לשלוש רמות. 1. ברמה אוניברסלית, המלחמות, הרעב, המגפות, אסונות הטבע.. אלפי בני אדם נהרגים. 2. ברמה הלאומית, עם ישראל סבל לאורך כל ההיסטוריה. עד היום, הטרור והמלחמות. 3. ברמה הפרטית.

*

נבואת יחזקאל - "ומתוכה דמות ארבע חיות" - והן כנגד 4 טיפוסים שמקדמים את העולם

הנביא יחזקאל אומר (יחזקאל פרק א),

(א) ויהי בשלשים שנה ברביעי בחמשה לחדש ואני בתוך הגולה על נהר כבר נפתחו השמים ואראה מראות א-לקים: (ב) בחמשה לחדש היא השנה החמישית לגלות המלך יויכין: (ג) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד ה': (ד) וארא והנה רוח סערה באה מן הצפון ענן גדול ואש מתלקחת ונגה לו סביב ומתוכה כעין החשמל מתוך האש: (ה) ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראהן דמות אדם להנה: (ו) וארבעה פנים לאחת וארבע כנפים לאחת להם: (ז) ורגליהם רגל ישרה וכף רגליהם ככף רגל עגל ונצצים כעין נחשת קלל: (ח) וידו (וידו) אדם מתחת כנפיהם על ארבעת רבעיהם ופניהם וכנפיהם לארבעתם: (ט) חברת אשה אל אחותה כנפיהם לא יסבו בלכתן איש אל עבר פניו ילכו: (י) ודמות פניהם פני אדם ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל לארבעתן ופני נשר לארבעתן:

(כב) ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה:

(כו) וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה:

(כח) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפל על פני ואשמע קול מדבר:

בנבואה זו, רואה יחזקאל את מעשה המרכבה, שדרכו הקב"ה מנהיג את העולם. התוכן ופירוש הפסוקים והענין הוא עמוק מאד, מלא סודות נשגבים מבינתנו, גם המפרשים מעידים על כך.

נדבר על משמעות אפשרית של ארבעת הדמויות במרכבה; פני אדם, פני אריה, פני שור ופני הנשר. הפסיכולוגים המודרניים אומרים שיש ארבעה סוגים של בני אדם. יש טיפוס דתי, שתופש את כל עולמו במונחים של דת ורוחניות. יש עוד טיפוס - הפוליטי, שכל ענינו הוא העסק בפוליטיקה, שלטון ודיפלומטיה. יש את טיפוס הכלכלן שמסתכל על העולם בהביט של כלכלה, כסף ועסקים. ויש הטיפוס של המדען שמחפש לגלות ולחקור את פלאי ומסתורי היקום.

אפשר לייחס את ארבע הטיפוסים לארבעת הדמויות במעשה המרכבה. פני האדם מסמל את הטיפוס הדתי והרוחני. פני האריה מסמל את טיפוס הפוליטיקאי, היות והאריה הוא מלך החיות. פני השור מקביל לטיפוס איש העסקים הכלכלן, כשהשור שחורש את האדמה, ובימי קדם, החקלאות ולא התעשייה הייתה הבסיס של הכלכלה. הנשר שעף גבוה ומגלה את הנופים והמרחב הגדול מסמל את טיפוסו של המדען.

אפשר לפרש שבמעשה המרכבה, ארבעת הדמויות מסמלות את ארבעה סוגי אדם שמובילים ומקדמים את העולם. התקדמות העולם תלויה **בשילוב ושיתוף פעולה של ארבע הטיפוסים**. אנשי הדת ואנשי הפוליטיקה ואנשי הכלכלה ואנשי המדע. אם מנהיג פוליטי אינו משתף פעולה ואינו מקשיב לִקְלֵט (input) מהטיפוסים האחרים, הוא הופך לאויב האנושות, לדוגמא, היטלר, סטלין, מוסליני, ימ"ש ומביא ר"ל הרס ואנדרלמוסיה ורוב יגון ואנחה לעולם, ה' ירחם.

*

הקרח הנורא נטוי על ראשיהם.. וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא..

לא ניתן להבין באמת מה מטרת הסבל של הצדיקים. עם זאת, משיח בן יוסף מת באמונה והוא סולל את הדרך לתיקון העולם במלכות ה'.

ודמות על ראשי החיה רקיע כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה:

נבואת יחזקאל ממשיכה כשיחזקאל רואה מעל ראשי ארבעת הדמויות שכבת קרח, קפאון נוראי, שכבה של מה שנראה כמציאות אקראית של קור ואדישות ואכזריות. **הסתר פנים**. הוא רואה מלאכים ואופנים וחיות הקודש. אבל הוא לא יכול לראות את כבוד ה'. רק אחר מאמץ גדול מצליח יחזקאל להגביה את עצמו מבעד לשכבת השימון והיעדר כבוד ה'. רק אז הוא רואה את כסא הכבוד ואת השכינה.

וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כסא..

..הוא מראה דמות כבוד ה'..

במבט שטחי אפשר להסתכל במתרחש בעולם, בתהליך התקדמות העולם והתקדמות עם ישראל והאירועים ההיסטוריים כתהליך אקראי מלא סבל וטרגדיות ללא חמלה.

עם זאת, אנו יכולים להעיף מבט גבוה יותר ולהעמיק את התבוננותנו על הטרגדיות, על התופעות של "משיח בן יוסף" השונים, להבין שאי שם מעל לשכבת הקרח יש א-ל רחום וחונן אך אפים ורב חסד.

כדברי המלאך לדניאל,

כִּי-סִתְּמִים וְחִתְּמִים הַדְּבָרִים, עַד-עַתָּה קָץ..

וְאַתָּה, לֹךְ לִקְצֵ; וְתִנּוּחַ וְתַעֲמֹד לְגִרְלָךְ, לְקֵץ הַיָּמִין . (דניאל יב).

*

ויאמר אלי מה אתה רואה?

ברמה הלאומית, מדינת ישראל עברה ועוברת כל כך הרבה סבל על ידי הטרור הפלסטיני והטרור האיראני שרוצים להשתלט על ארץ ישראל ולהרוס ולעקור את העם היהודי בארץ ישראל ובכל העולם. כל כך הרבה תופעות ר"ל של משיח בן יוסף..

נזכיר פה את ההסבר של הרב חיים מבריסק על הפטרת שבת חנוכה בספר זכריה (פרק ז),

וַיֵּשֶׁב הַמַּלְאָךְ הַדִּבֶּר בֵּי וַיְעִילֵנִי כְּאִישׁ אֲשֶׁר-יַעֲוֹר מִשְׁנֵתוֹ: וַיֹּאמֶר אֵלַי מַה אַתָּה רֹאֶה (ויאמר) [ויאמר] רֵאִיתִי וְהִנֵּה מְנוּרֶת זָהָב כְּלָה וְגִלְהָ עַל-רֹאשָׁהּ וְשִׁבְעָה נֹרֹתֶיהָ עָלֶיהָ שִׁבְעָה וְשִׁבְעָה מוֹצְקוֹת לְנֹרֹת אֲשֶׁר עַל-רֹאשָׁהּ: וְשָׁנִים זֵיתִים עָלֶיהָ אֶחָד מִימֵין הַגִּלְהָ וְאֶחָד עַל-שְׂמֹאלָהּ: וְאֶעֱנֶן וְאֹמַר אֶל-הַמַּלְאָךְ הַדִּבֶּר בֵּי לֵאמֹר מַה-אֵלֶּה אֲדֹנָי: וַיֵּעַן הַמַּלְאָךְ הַדִּבֶּר בֵּי וַיֹּאמֶר אֵלַי הֲלוֹא יָדַעְתָּ מַה תִּמָּה אֵלֶּה וְאֹמַר לֹא אֲדֹנָי: וַיֵּעַן וַיֹּאמֶר אֵלַי לֵאמֹר זֶה דִּבַּר ה' אֶל-זַרְבָּבֶל לֵאמֹר לֹא בְחִיל וְלֹא בְּכַח כִּי אִם-בְּרוּחִי אֹמַר ה' צָב-אוֹת:

שואל הרב חיים זצ"ל,

בפסוקים אלו, המלאך שואל את הנביא **מה אתה רואה** וזכריה אומר שהוא ראה חזון של המנורה ושבעת הנרות ושני עצי זית אחד בימינה ואחד בשמאלה של המנורה. ובכל זאת זכריה ממשיך ושואל **מה אלה אדוני**, וכשהמלאך אומר **הלא ידעת מה המה אלה**, זכריה משיב **לא אדני**.

ר' חיים מעלה את השאלה - שהמלאך אומר לזכריה **הלא ידעת**, איך זכריה חולק על המלאך ואמר שהוא לא יודע??

ר' חיים מסביר שזכריה הנביא ידע מה הוא ראה ומה זה מסמל. כפי שמציין הילקוט שמעוני, שני עצי הזית מסמלים את שני האנשים המשוחים בשמן המשחה בעם ישראל; המלך ממלכות בית דוד והכהן הגדול. אך זכריה לא הבין, הלא נבואה זו נאמרה לזכריה בהתחלת תקופת בית שני! והגמרא מספרת ששמן המשחה היה חסר בבית שני. שמן המשחה הוא אחד מחמשת הדברים שגנזו יאשיהו המלך עוד לפני חורבן בית ראשון והיה חסר בבית שני! בבית שני לא היה שמן המשחה, לא היו מלכים ממלכות בית דוד, לא היו כוהנים גדולים משוחים בשמן המשחה ומינוי הכהן הגדול נעשה רק על ידי ריבוי הבגדים. זאת הייתה כוונת זכריה כששאל **מה אלה אדני**.

המלאך השיב לו תשובה, **לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ד' צבאות**, מהי המשמעות של תשובת המלאך?

קדושה שנייה – קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא

הרמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו, בארץ ישראל מסביר שיש שני סוגים של קדושה: קדושה שחלה על ידי כיבוש והשני, קדושה שחלה על ידי חזקה. קדושה ראשונה, בבית ראשון הקדושה של ארץ ישראל חלה כשיהושע כבש את הארץ על ידי מלחמה מידי הכנענים, קדושה של כיבוש בכוח. הכיבוש היה על פי נביא ועל פי אורים ותומים ועל פי בית דין הגדול. לעומת זה, בזמן בית שני לא הוחזקה ארץ ישראל בכוח, לא הייתה להם ריבונות ועצמאות בארץ כי אם לזמן קצר של 150 שנה בזמן החשמונאים. הקדושה של ארץ ישראל חלה בבית שני לא בדרך כיבוש, אלא על ידי חזקה, כשנענו להצהרת

כורש לשוב לארץ ישראל ובאו לארץ שהיתה שוממה כל שנות שהותם בבבל. עולי בבל הגיעו בלי הרבה אמצעים וכך אדם, היו צריכים להתחיל ולבנות וליישב את הארץ מחדש ולהתמודד עם קושיים מדיניים, השומרונים הציקו להם בכל מאמציהם. השומרונים שלחו כתבי שטנה לרשויות במטרה לשבש ולבטל את בנין בית המקדש. ועי"ז נתקדש ארץ ישראל ועם ישראל בזמן בית שני. ככה, עזרה ונחמיה, וחגי זכריה ומלאכי זרובבל ויהושע בן צדוק, כשחזרו לארץ ישראל קידשו את הארץ על ידי חזקה, הרבה מאמצים ועבודה בתנאים לא פשוטים בכלל.

קל יותר לקדש את הארץ מאשר לקדש את אומה.

גם זה קרה בימי בית שני, כשחזרו מבבל והיו בין העולים הרבה נישואי תערובת. עזרה ונחמיה ואנשי כנסת הגדולה "ברית אמנה" החזירו את העם למוטב וככה שמרו על קדושת ישראל לנצח.

קדושה הראשונה של ארץ ישראל התקדשה דרך כיבוש, על זה נאמר "קידשה לשעתה ולא קידשה לעתיד לבא". כיבוש זה לא החזיק מעמד. כשהגיע נבוכדנצר וכבש את הארץ והוציא את עם ישראל לגלות, הסתיימה הקדושה של הארץ. הכיבוש על ידי נבוכדנצר ביטל את הקדושה על ידי הושע. אמנם, הכיבוש על ידי נבוכדנצר הרשע היה כיבוש של טומאה ושפיכות דמים ואלימות, אבל (בכל זאת) היה לו כח לבטל את הקדושה.

הקדושה השנייה של ארץ ישראל, בזמן בית שני, התקדשה דרך חזקה, על זה נאמר, "קידשה לשעתה וקידשה לעתיד לבא", לנצח.

קדושה על ידי כיבוש היא קדושה שאפשר היה לבטל אותה.

לעומת זאת, קדושה של חזקה לא בטילה לעולם. חזקה דהיינו מסירות נפש וגבורה מתמדת להמשיך לקדש את העם והארץ בדרכו הנשגבה של עם הנצח.

זה היה המסר של המלאך לזכריה, **לא בחיל ולא בכח כי אם ברוחי אמר ד' צב-אות**, זהו המסר לעם ישראל לתמיד. וזאת צריכה להיות התגובה של עם ישראל לסבל הנוראי גם היום ברמה הלאומית.

הגמרא במסכת ראש השנה דף כ"ה א מספרת:

אמר ליה רבי לרבי חייא זיל לעין טב וקדשיה לירחא, ושלח לי סימנא, **דוד מלך ישראל חי וקיים**.

הסיפור שמסופר בגמרא קרה בשעת השמד, הרומאים אסרו על ישראל לקדש את החודש. רבי ביקש מרבי חייא לקדש את החדש ולאחר כן לשלוח לו כסימן פתק עם ה"קוד הסודי", האמירה "של דוד מלך ישראל חי וקיים". רש"י פירש: "דוד מלך ישראל - נמשל כלבנה, שנאמר בו (תהלים פט, לז-לח) זָרְעוּ לְעוֹלָם יְהִי וְכִסְאוֹ כְשֶׁמֶשׁ נִגְדִי. כִּי־רַחַן יְכוֹן עוֹלָם..". לומדים מכאן שקידוש החודש מסמל את הגאולה העתידה. שתהיה גאולה לא רק של ישראל אלא גאולה של כל העולם וכל הבריאה. גאולת ישראל תהיה שלימה כשהבריאה כולה תיגאל. לכן אחרי שקידשו ראש חדש אמרו, וגם היום בסיום אמירת קידוש לבנה אומרים - דוד מלך ישראל חי וקיים.

סיפור דוד ויונתן - סמל לגאולת עם ישראל וגאולת העולם

הסיפור עם יונתן ודוד מבטא את האמונה שלנו שהקב"ה יגאל לא רק אותנו אלא הקב"ה יגאל את הבריאה כולה. ההפטרה מספרת לנו איך ההשגחה שמרה על דוד שניצל מכל המאמצים של שאול להרוג אותו. הידידות בין דוד ליונתן הצילה לא רק את דוד אלא גם את הנצחיות של מלכות בית דוד, דוד מלך ישראל חי וקיים. קדושת היום של ראש חדש מבטאת את המסר של גאולת הבריאה כולה. ההפטרה של ראש חודש, "השמים כסא" מבטאת את הרעיון זה של גאולת כל העולם, "יבוא כל בשר להשתחוות לפני ה'".

מה האלטרנטיבה? לפי ההגיון, יש אפשרות אחרת? הלא יש בחירה חפשית בעולם?! "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה". יש אפשרות שתהיה קטסטרופה גרעינית חס וחלילה והאנושות תתעלם תוך חמש דקות! אבל יש הבטחה שהעולם ייגאל!! יש סוף טוב לסיפור, "וְהָיָה מִדֵּי חֹדֶשׁ בְּחֻדְשׁוֹ וּמִדֵּי שָׁבַת בְּשַׁבְּתוֹ יָבֹא כָּל בָּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לִפְנֵי אֲמֵר ה'". לפי הקבלה, זוהי המשמעות של "מילוי פגימת הלבנה".

המהרש"א בחידושי אגדות מסכת סנהדרין דף לח ע"א כתב:

"והכונה בסוד העבור שדומה לו מלכות בית דוד כמ"ש במדרשות שכמו שהלבנה אחר ט"ו יום שנתמלאה תתחיל לחסר כן היה מלכות בית דוד אחר שהיו מזרעו ט"ו מלכים נחסר המלכות בימי צדקיהו ולא נשאר לו רק ממשלה קצת ריש גלותא בבבל ונשיא בא"י. וכמו שהלבנה הולכת ומתחסרת ט"ו יום עד שתתחסר לגמרי ואחר כך מתחדשת באורה כן אחר שִׁתְּכֻלָּה ממשלת מלכות בית דוד לגמרי דאף ריש גלותא בבבל ונשיא בא"י יָכֻלוּ, שוב יתחדש מלכותו. ולזה כוון שכיסוי הלבנה הוא סימן לרבי שהיה נשיא שיכלה נשיאותו... שיתחדש שוב מלכות בית דוד וגדולת משפחות הנשיאים במהרה בימינו".

